

Pelkininkystė

Įvadas

Pelkės – įmirkusiuose sausumos plotuose susiformavusios ekosistemos, kuriose formuojasi ir kaupiasi durpės. Tradiciškai pelkės sausinamos žemės ūkio, miškininkystės arba durpių kasybos tikslais. Nusausintų pelkių naudojimas sukelia daug problemų: šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijas (užimdamos vos 3 % žemės ūkio naudmenų ploto jos atsakingos už ~25 % ES žemės ūkio sektoriaus emisijų), biologinės įvairovės nykimą, vandens taršą, dirvožemių degradavimą, suslūgimą ir derlingo dirvožemio sluoksnio praradimą. Hidrologinio režimo atkūrimas sausinimo pažeistuose durpynuose yra efektyvi priemonė mažinti ŠESD emisijas ir stabdyti durpių klado nykimą. Tačiau šiandien to jau nepakanka. Būtina nustoti remti klimatui nepalankų ūkininkavimą nusausintuose durpynuose, ypač žemapelkinių dirvožemių suarimą. Netolimoje ateityje ES tokia ūkininkavimo forma bus uždrausta. Pelkininkystė durpynuose, kuriuose atkurtas hidrologinis režimas, yra puiki alternatyva tradiciniam ūkininkavimui nusausintuose durpynuose dirvožemiuose.

Apibrėžimas

Pelkininkystė – (anglų k. – *paludiculture*, lot. k. ‘*palus*’ – pelkė) klimatui palankus ūkinis natūralių ir atkurtų pelkių naudojimas, apimantis vietinių pelkinių augalų produkcijos paruošą, natūralioms pelkių buveinėms būdingo hidrologinio režimo palaikymą ir (ar) atkūrimą, durpėdaros skatinimą bei pelkių biologinės įvairovės apsaugą siekiant užtikrinti ekologinį pelkių stabilumą. Taigi, pelkininkystė padeda apsaugoti durpinius dirvožemius nuo skaidymosi ir suslūgimo bei sumažina CO₂ emisijas.

Organinės anglies kaupimu paremto ūkininkavimo privalumai

Ūkininkaujant pagal pelkininkystės principus pelkės išlieka produktyvios net ir nuolatinės drėgmės sąlygomis, be to sudaromos sąlygos ne tik durpių klado išsaugojimui, bet ir durpėdaros atsinaujinimuiⁱ. Tai puikus organinės anglies kaupimu paremto ūkininkavimo šlapiuose durpynuose dirvožemiuose pavyzdys. Be to pelkininkystė prisideda prie natūralioms pelkėms būdingų ekosisteminių paslaugų (vandens kaupimo ir valymo, maistinių medžiagų sulaikymo, mikroklimato reguliavimo bei retoms rūšims svarbių buveinių išsaugojimo ir (ar) atkūrimo) palaikymo, kartu užtikrinant ir biomasės paruošą.

Pelkininkystės augalai ir jų panaudojimo galimybės

Pelkininkystė apima įvairias žemės ūkio ir miškininkystės sritis, skirtas augalinės ar gyvūninės kilmės produkcijos gamybai, pavyzdžiui, augalų biomasės paruošos įmirkusiose pusiau natūraliose buveinėse arba specializuotose daugiamėčių pelkininkystės kultūrų plantacijose. Pelkininkystei naudojamos tik antžeminės augalų dalys, o požeminės (šaknys) – paliekamos naujų durpių formavimuisi. Išstisus metus palaikant aukštą, t. y. artimą durpių paviršiui, gruntinio vandens lygį natūraliai kinta šlapių pievų augalijos struktūra: augalinėje dangoje ima vyrėti prie drėgnų ir šlapių augimviečių sąlygų prisitaikiusios viksvos, nendriniai dryžučiai ir kt. pelkiniai augalai. Be to pelkininkystės plotuose gali būti įrengiamos daugiametės specializuotos pelkinių augalų (nendrių, švendrų, kiminių ar juodalksnių) plantacijos. Pelkininkystės biomasė, kaip vertinga žaliava gali būti naudojama maisto, pašarų, pluošto, konstrukcinių ir izoliacinių medžiagų gamybai, biokurui (tiesioginiam deginimui arba biodujų gamybai), yra vertinga žaliava ir biochemijos pramonei. Plačios šlapiuose durpynuose dirvožemiuose užaugintos biomasės panaudojimo galimybės rodo pelkininkystės potencialą ateityje, susiejant ją ir su bioekonomikos plėtra.

Bioekonomika

Plačios pelkinių augalų biomasės panaudojimo galimybės rodo, kad pelkininkystė turi didžiulį potencialą plėtojant bioekonomiką. Ūkininkavimas šlapiuose durpynuose dirvožemiuose – puiki galimybė sumažinti mineraliniams dirvožemiams tenkančią apkrovą dėl didėjančio atsinaujinančių bio žaliavų poreikio. Todėl šlapi organiniai dirvožemiai turėtų būti skirti atsinaujinančių bio žaliavų paruošai, o mineraliniai – vėl tradiciškai naudojami maisto išteklių tiekimui.

ⁱ Peatlands must be wet: for the climate, for the people, for the future. Implementing paludiculture for sustainable land use. Concluding statement of the International conference „Renewable resources from wet and rewetted peatlands“, Greifswald, Germany <https://www.moorwissen.de/doc/aktuelles/veranstaltungen/rrr2017/downloads/final%20statement%20RRR2017%20with%20annex.pdf>